

**FOTOĞRAFIN BULUNUŞU VE SONRASINDA OLUŞAN TEKNİK
GELİŞMELER**
**THE DISCOVERY OF PHOTOGRAPHY AND TECHNICAL ADVANCES
AFTER PHOTOGRAPHY**

Kemal GÖK*

*Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü

Davutpaşa-34220 Esenler. İstanbul, kemalgok@yildiz.edu.tr

Özet

Fotoğrafın bulunuşu önemli görevler üstlenmiş ve insan yaşamında sıkı ilişkiler geliştirmiştir. Bu anlamda, fotoğrafın bilim ve sanat alanındaki kopmaz bağları uluslararası ilişkilerde sağlam bir zemin hazırlamıştır. Günümüz sanatçıları sanatın her alanında, fotoğraf aracılığı ile kendilerini ifade edebilmektedirler.

Rönesans dönemindeki gelişmeler, Camera Obscura, optik, perspektif ve bilimsel düşüncedeki gelişmeler fotoğrafın bulunuşuna katkı sağlamıştır. Fotoğrafın Fransa'da bulunmasıyla birlikte, Avrupa ve Amerika da Daguerretip, Kalotip gibi teknik yöntemle, en çok portre fotoğrafçılığı gelişerek Dünyanın her tarafına yayıldı. Daguerretip atölyeler Osmanlı topraklarına da girmiştir fakat bugüne kadar Daguerretip örneğine rastlanmamıştır. Eski tekniklerdeki uzun poz süresinin olumsuzlukları yeni arayışlara yönelme zorunluluğunu doğurdu. 1871'de Richard L. Maddox'un gümüş bromürle jelatin kaplama deneyimleri, poz sürelerindeki uzunluğa çözüm bulur. 1889'da G. Eastman, Kodak şirketini kurarak Brownie Camera ile birlikte filmi piyasaya sürer.

Fotoğrafın teknoloji ile birlikte günümüzde bilim, sanat ve kitle iletişim araçlarında kullanılmasının önemi, özellikle dijital fotoğrafçılık teknolojisi gittikçe artmaktadır. Fotoğrafın bulunuşu ve sonrasında oluşan teknik gelişmeler konusunda, sayısal fotoğraf kısmı hariç tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rönesans, Fotoğraf, Camera Obscura, Daguerretip atölyeler, Brownie Camera

Abstract

The presence of photography has taken on an important mission and has developed a close relationship in human life. In this sense, the unbreakable ties of photography in terms of science and art had provided a solid foundation in international relations. Today's artists, in every field of art, are able to express themselves through photos.

The developments in the Renaissance period, Camera Obscura, optics, advances in perspective and scientific thought have contributed to the discovery of photography. With the invention of photography in France, and also the use of technical methods like Daguerretip and Kalotip in Europe and America, portrait photography advanced the most and spread all over the world. Daguerretip workshops found its place in Ottoman territories as well. Yet, up to date an example of Daguerretip have not been encountered. Disadvantages of long exposure in old techniques gave rise to the obligation towards a new search. In 1871, Richard L. Maddox's experiments of silver bromide gelatin coating find solution to the

length of exposure time. In 1889, establishing Kodak Company, G. Estman released the film to the market with Brownie Camera.

The significance of the use of photography technology, especially the digital photography, in science, art and media is increasing today. In terms of technical developments that occurred during the invention of photography and afterwards, the digital photography has been excluded.

Keywords: *Renaissance, Photography, Camera Obscure, Daguerreotype workshops, Brownie Camera*

1. GİRİŞ

Rönesans hareketinin başlamasıyla bireyin düşüncelerini ifade etmesi, bilim ve sanat çevrelerinde dikkate alınarak, yeni bilimsel araştırmalarla birçok buluş gerçekleşti. Bunlardan biri de fotoğrafıdır. Kültürel bir gereksinim olarak fotoğrafın bulunuşu, varlığı çağın aydınları tarafından kabul edilişi bilim, sanat ve teknolojiye olan katkısı, günümüze kadar önemli bir görevi sürdürmektedir. Burada anlatılmaya çalışılan, analog fotoğraf ile yapılan çalışmaları yaşamamızdan uzaklaştırmanın, kültürel değerlerin yok olmasına göz yummakla eş değer olduğunu ve bu tekniklerin yok sayılmasının kültürel birikime yarar sağlamadığı düşünülmektedir. Aksine analog fotoğrafın bir değeri olduğunu, insanların fotoğraf kültürüne olan ilgilerini bilinç düzeyine çıkararak sahiplenmesi için fotoğrafın nasıl bulunduğu, hangi teknik gelişmeden beslendiği ve hangi zorlukla kendisini var ettiği üzerinde durulmuştur. Bundan dolayı fotoğrafın bulunuşu, gelişmesinde gösterdiği evreler ve Osmanlı İmparatorluğunda duyuruluşuna kadar olan dönem irdelenmektedir.

Bilim ve sanat, toplumun gereksinimi haline geldiğinde bir ihtiyaç olarak doğar. M.Ö. 6. yy Batı Anadolu ve adalarda İonya bölgesinde, Evrenin kavranabileceği düşüncesi bilim insanları tarafından ileri sürülür. Thales, gölgeler aracılığıyla piramitlerin yüksekliğini hesap edebileceğini, Anaksimander, yıl ve mevsimlerin uzunluğunu hesaplayabileceğini anlatıyordu. Hipokrat, tıp mesleğinin piri sayılırken, Demokritus, atom sözcüğünü bugünkü anlamıyla ifade etmiş, astronomide ilk bilgileri bize aktaran Anaksagoras ve Dünyanın yuvarlak olduğunu

ilk dile getimiş Pisagor, İonya'da yaşamış bilim insanları idi. Fotoğrafın bulunuşu da bu düşüncenin bir parçası sayılabilir. Fotoğrafın icadında yatan üç önemli düşünce; kimya, optik ve doğanın insan eli değmeden bütün ayrıntıların kopyalanabileceği bir görüntünün sabitleme fikrini getiren şiirsel düşünce şeklinde ifade edilebilir. Daha sonra ki dönemlerde fotoğrafın bulunuşu birçok teknik gelişmeyle desteklendi. (Tüfekçi, 1999)

Fotoğrafın bulunuşunu gerçekleştiren önemli araçlardan olan camera obscura, (Camera=Oda, Obscura= Karanlık) optik, perspektif gibi gelişmeler, fotoğrafa bilimsel ve sanatsal katkı sağladılar. M. Ö. 5 yy. da Çinli filozof Mo Ti ışık veya objelerin hareket etmesi halinde, gölgenin hareket edebileceğini tespit eder. Mo Ti'den bir yüzyıl sonra Aristotle güneş tutulmasını, ışığın küçük bir aralıktan geçerek bir zemin üzerinde hilal biçiminde görüntüyü gözlemler. 13. yy. da matematikçi İbn Heysem (Alhazen) Camera Obscura aracılığı ile ışığın doğrusal nitelik kazandığını tespit eder. 14.yy. da perspektif bulunmuş, resimde, mimaride gelişmeler kaydedilmiş ve en önemlisi bireyin ifade biçimi, bilim ve sanat çevrelerinde kabul görmeye başlamıştır. Yazar Francis Bacon, Camera Obscura üzerinde araştırmalar yapar ve bilgi olarak dile getirerek, bilim dünyasında önem kazanmasına katkı sağlar. Leonardo Da Vinci 1500'lü yıllarda Camera Obscura ile tasarladığı karanlık oda ile ilgili gözlemlerini ifade eder. Perspektif bilgilerini ilk ortaya koyan Giotto di Bondone, kendisinden önceki resamlara göre gerçeğe en yakın resimler yapar ve nesnelere gördüğü gibi bir yüzey üzerine çizer. Perspektifi matematiksel temelle oturtan mimar, heykeltıraş, ressam ve müzisyen Leone Battista Alberti, tek gözün bakış konisi yöntemini kullanır. "Resim Üzerine" adlı kitabında üç boyutlu görüntünün iki boyuta çizilmesinin kurallarını açıklar ve 'Yapı Sanatının On Kuralı' adlı eserinde antik yapı kurallarına olan bağlılığını ifade eder. Floransa'lı, Filippo Brunelleschi mimaride bir öncü olarak tanınır, Roma dönemi mimari öğeler kullanır ve sonrakilerini etkiler. Gerekli matematiksel araçları sanatçıların eline Brunelleschi verir. 16. yy. ortalarında camera obscura'ya mercek-objektif ve netleme düzeneği eklenerek, daha parlak ve keskin bir görüntü

elde edilir. Cam üzerindeki ince kâğıda düşürülen görüntü elle çizilir ve sanatçılar tarafından kullanılmaya başlanır. (Bayhan, 2000)

1838’de Hippolyte Bayard, kâğıt üzerine görüntü elde etmeyi başarır ve Daguerre yönteminin açıklanmasından bir ay önce, 30 parçalık tarihin ilk fotoğraf sergisini açar. 1839 yılında, Fransız bilimci Louis François Arago, Jacques Louis Mande Daguerre’yi fotoğrafın mucidi olarak ilan eder. Mande Daguerre, görüntünün elde edildiği alete ‘daguerrotype’ adını verir. Fransız hükümeti buluşu satın alarak toplumun hizmetine sunar. Fotoğrafın bulunuşunda, bazı teknik sorunların olması yeni yöntemlerin araştırılmasına neden olur. İnsanlar bu yeni yöntemi tanımak için adeta hücum ederler. Araştırmalar devam ettikçe, yeni teknikler ortaya çıkıyordu.

Kimyager, matematikçi Talbot’da pozitif-negatif yöntemiyle kâğıt üzerine fotoğraf elde ederek 1839’da İngiltere Kraliyet Akademisine yöntemini açıklar ve 1841’de patent alır. Öte yandan İngiliz astronom Sir John Herschel, 29 Ocak 1839’da gümüş karbonatla duyarlaştırılmış kâğıt üzerine ilk fotoğrafını çeker ve saptamayı hiposülfid ile yapar. Mart 1839’da Kraliyet Akademisine bir bildiri sunar ve 23 adet fotoğraf sergiler. ‘Fotoğraf’, ‘negatif’, ‘pozitif’, ‘snapshot’ gibi sözcükleri ilk John Herschel kullanır. Fotoğrafın icadından, 1849 yılına kadar geçen süre içinde Daguerretypler büyük ilgi görür. ve sayıları yüz binlere yaklaşır.

1841’de Philadelphia’da Kimyager Mathew Carey Lea, dikromat baskı yöntemini kullanarak, botanik örneklerinden kontakt baskı yoluyla fotogramlar elde eder. Doğrudan dikromat baskı yönteminin ilk ve tek örnekleri olan bu baskılar soluk olmakla birlikte bozulmadan günümüze kadar varlıklarını korumuşlardır.

Cam üzerinde fotoğraf elde etme yöntemini 1847’de Abel Niepce Saint Victor geliştirmiştir. Cam levha, yumurta akı ile kaplanmakta, potasyum iyodür ve gümüş nitratla duyarlı hale getirilirdi. Poz süresi 5–15 dakika idi.

1850'lerde kullanılmaya başlanan albümin kâğıtla kontak kopyayı yeğlemişlerdir. 19.yy. sonlarına kadar kullanılan albümin kâğıt, yumurta akı ile kaplanmakta, pozlandırmadan önce gümüş nitratla duyarlaştırılarak ve banyodan sonra altın klorürle tonlanmaktadır. 1851'de İngiliz heykeltıraş Frederich Scott Archer ıslak kolodyon yöntemini geliştirilmiştir.

1871'de Richard Leach Maddox gümüş bromür jelâtin duyarkat (emülsiyon) deneylerini yayımlar. Daha sonra jelâtin bromür duyarkatlı levhalar üreten fabrikalar kurulmuş ve fotoğrafçılar önemli bir sorundan kurtulmuşlardır. Cam levhaların ağır ve kırılğan olması, daha hafif malzeme arayışına gidilmiş, İngiliz asıllı Amerikalı fotoğrafçı John Carbutt'un isteğiyle 1888'de bir selüloit fabrikasında, ince levhalar üzerine jelâtin duyarkatla kaplanarak kullanılmaya başlanmıştır. 1930'da çabuk alev alan nitro selüloz yerine, selüloz asetat kullanıma girmiş ve duyarkat sürekli geliştirilerek günümüzde kullanılan duyarlığa ulaşmıştır.

Fotoğrafın bulunuş duyurusu, Osmanlı İmparatorluğunda 28 Ekim 1839'da Takvim-i Vekayî gazetesinde yapılmış ayrıca, 15 Ağustos 1841 Ceride-i Havadis gazetesinin 47 sayısında da buluştan bahsedilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda tasvirin yasak olmasından dolayı, fotoğrafçılık Hıristiyanlar arasında gelişmiştir. Fotoğrafın bulunuşu, İstanbul'da ilk profesyonel Dagueretip Stüdyoların açılmasına neden olur. İtalyan fotoğrafçı Carlo ve Giovanni Noya kardeşler İstanbul'da ilk Dagueretip Stüdyolarını kurmuşlar.

2. FOTOĞRAFİN BULUNUŞUNDA, CAMERA OBSCURA VE PERSPEKTİFİN ROLÜ

Avrupa'da Rönesans hareketinin başlamasıyla birlikte bilim ve sanatta gelişmeler kaydedildi. Rönesans aydınlarının düşünceleri, kendilerinden sonrakilerini etkileyerek mimaride, sanatta, bilimde ve müzikteki gelişmeler yeni ifade biçimleri ile birlikte değişiklik gösterdi. Daha önemlisi bireyin düşüncelerini ifade etmesi bilim ve sanat çevrelerinde dikkate alınması, 19. yüzyılda insanlığın tarıma dayalı kültürden endüstri çağına geçmesi, birçok kalıbın ve düşüncenin

değişmesine yol açmıştı. Endüstride, ulaşımda, iletişimde, mimaride, güzel sanatlarda birçok gelişmeler oldu. Yeni bilimsel araştırmalar sonucunda, birçok buluş gerçekleşti. Bir buluş, çoğu zaman ekonomik ve kültürel nedenlerle beliren yoğun gereksinmelerin arkasından ortaya çıkar. Bu sonuçlardan biri de fotoğrafıdır. Çağıyla birlikte gelişmesini sürdüren ve tamamıyla bilim ve teknolojiye dayanan fotoğraf, günümüzde bilim ve sanatın her alanında kullanılmaktadır. Fotoğrafın bulunuşunda önemli katkılar sağlayan araçlardan biri de Camera Obscura'dır. Camera Obscura, (Camera=Oda, Obscura= Karanlık) ilerleyen dönemlerde fotoğrafla birlikte birçok işlev üstlenmiştir.

Camera Obscura sistemi, karanlık bir odanın duvarına açılan bir delikten ışık aracılığı ile dışarıdaki görüntünün içerdeki duvara ters biçimde oluşmasıdır. Bu bilginin Sümerlerde kullanıldığı bilinmektedir. M. Ö. 5 yy. da Çinli filozof Mo Ti, herhangi bir şeyin gölgesinin kendi başına hareket etmediğini, ışık veya objelerin hareket etmesi halinde, gölgenin hareket edebileceğini tespit etti. Mo Ti'den bir yüzyıl sonra Aristotle güneş tutulmasını ağaç yaprakları arasında küçük bir aralıktan geçerek bir zemin üzerinde hilal biçiminde görüntüyü gözlemledi.

13. yy. Arap matematikçi İbn Heysem (Alhazen) Camera Obscura aracılığı ile ışığın doğrusal nitelik kazandığını tespit etti. 14.yy. da perspektif bulunmuş, resimde, mimaride gelişmeler kaydedilmiş ve en önemlisi bireyin ifade biçimi, bilim ve sanat çevrelerinde kabul görmüştü. 17. yy. İngiliz filozof, devlet adamı, avukat, hukukçu, bilim adamı ve yazar Francis Bacon'un (1561-1626), Camera Obscura üzerinde araştırmalar yapması ve bilgi olarak dile getirmesi, bilim dünyasında önem kazanmasına katkı sağladı. Leonardo Da Vinci (1452-1519) 1500'lü yıllarda Camera Obscura ile tasarladığı karanlık oda ile ilgili şunu ifade eder. "Karanlık bir odanın duvarında açılan küçük delikten giren aydınlatılmış objelerin görüntüleri delikten biraz uzak mesafeye konan bir beyaz kâğıtta odanın içerisine gelir. Sizler bütün objeleri doğru form ve renkte kâğıdın üzerinde görebilirsiniz. Onlar ışınlarının kesişmesi dolayısıyla dışarıdakinin tersi görünümünde olacaklardır." (Görüntü 1). (Fırat, 1998).

Görüntü 1. Cabinets of Curiosities.

Antik Yunan'dan beri matematiksel bir temele dayanmasa da perspektif biliniyordu. Perspektif bilgilerini ilk ortaya koyan Giotto di Bondone (1266–1337) olmuştur. Giotto, kendisinden önceki resamlara göre gerçeğe en yakın resimler yapmıştır. Nesnelere gördüğü gibi bir yüzey üzerine çizmiştir. Perspektifi matematiksel temele oturtan kişi ise mimar, heykeltıraş, ressam ve müzisyen Leone Battista Alberti (1404–1472) olmuştur. Aslında bir hukukçu olan Alberti, tek gözün bakış konisi yöntemini kullanmıştır. “Resim Üzerine” adlı kitabında üç boyutlu görüntünün iki boyutta çizilmesinin kurallarını açıkladı. Düşünür ve edebiyatçı yanı sıra çağdaşlarından ayrılan Alberti, ‘Yapı Sanatının On Kuralı’ adlı eserinde antik yapı kurallarına olan bağlılığını ifade etmiştir. Floransa’da sanatçı, Filippo Brunelleschi (1377–1446) mimaride bir öncü olarak tanınmış, Roma dönemi mimari öğeler kullanmış ve sonrakilerini etkilemiştir. Gerekli matematiksel araçları sanatçıların eline Brunelleschi vermiştir. Rönesans akımının ilk önemli temsilcilerinden olan Masaccio (1401–1428) çizime bilimsel bakış açısını egemen kılarak realizm konularını izledi. Masaccio, Brunelleschi ve Donatello ile birlikte Rönesans resmin kurucuları arasında yer alır. Matematiksel kurallara dayanan (Görüntü, 2). de ilk resimlerden birini görüyoruz. (Gombrich, 1992; 170,171)

Osmanlı imparatorluğunda Topkapı sarayında başlangıç sayılabilecek, III, Ahmet’in yemiş odasında, doğallığı tasvir eden 17. Yy. da yapılmış örnek bir duvar

resmi vardır. (Görüntü, 3). 18. Yy. ortalarından sonra İstanbul'da bazı görkemli köşk ve sarayların duvarlarında yer alan resimlere rastlanabiliyor. Bu resimleri, Müslüman olmayanlar tarafından yapılmıştır. Çünkü 19. yy sonuna kadar İstanbul'da Mimari yapılar yabancı veya azınlıktan mimarlar tarafından yapılıyordu. Anadolu'da kent ve kasabalarda azda olsa Müslüman sanatçıların elinden çıktığı tahmin edilen naif üslup anlayışı olduğu halde, İstanbul'da mimari yapıların duvarlarında yer alan resimler, Batı resminin kurallarına göre tasvir edilmişlerdir. (Tansuğ,1986; 42).

Görüntü 2. Masaccio, Kutsal Üçlü-Meryem, Aziz Yahya ve bağışçılar, Duvar resmi, (Fresk) S, Maria Novella, Floransa, 1427

Görüntü 3. Topkapı sarayı harem dairesi, III Ahmet'in yemiş odası duvar resmi 17. Yy

Toplumların gelişmişlik düzeyi ile bilimin gelişme düzeyi birbirine bağlantılı olarak gelişir. Toplumun doğal ihtiyacını gerektirecek materyaller bilim vasıtasıyla gerçekleşir. Çünkü bilim ve sanat toplumun gereksinimi haline geldiğinde bir ihtiyaç olarak doğar. M.Ö. 6. yy Batı Anadolu ve adalarda İonya bölgesinde Evrenin kavranabileceği düşüncesi bilim insanları tarafından ileri sürüldü. Thales, gölgeler aracılığıyla piramitlerin yüksekliğini hesap edebileceğini, yıl ve mevsimlerin uzunluğunu hesaplayan Anaksimander, tıp mesleğinin piri sayılan Hipokrat, atom sözcüğünü bu günkü anlamıyla ifade eden Demokritus, astronomide ilk bilgileri bize aktaran Anaksagoras ve Dünyayı yuvarlak olduğunu ilk dile getiren Pisagor İonya'da yaşamış bilim insanları idi. (Dora, 2003; 29,30).

16. yy. ortalarında camera obscura'ya mercek-objektif ve netleme düzeneği eklenerek, daha parlak ve keskin bir görüntü elde edildi. Kutu giderek küçüldü, cam üzerindeki ince kâğıda düşürülen görüntü elle çiziliyor ve sanatçılar tarafından kullanılıyordu. Sadece sanatçılar değil okuryazar olan herkes o dönemde bir sanat dalı ile ilgilenmenin aydın olmanın gereği sayılıyordu. Bugün makine taşıyarak görüntülerin saptanması gibi, o zamanlarda gidilen yerlerde çizimler yapılıyordu. (Bayhan, 2000) 18 ve 19 yy. da Camera Obscura'dan yardımcı bir araç olarak faydalanılıyor ve resimler yapılıyordu. Yapılan çizimler daha sonra yağlıboya veya sulu boya ile boyanıyordu. Resimler yaratıcı bir sürecin sonucu olarak elle yapılmaya devam ediyordu. Uzun uğraşlar sonunda, levhalar üzerine sürülen kimyasallar, ilkin gizli olan görüntüyü yine kimyasal yolla açığa çıkarma yöntemi ile gerçek görüntüye dönüştürüyordu. Önce resimde yardımcı araç olarak kullanılan Camera Obscura, artık teknik bilgiler ışığında keşfini tamamlayarak fotoğrafın bulunuşuna araç oluyordu. Bilim insanları, Camera Obscura görüntüsünü bir yüzey üzerinde kalıcı kılmayı hep düşledi. Bu işle uğraşanlar, gümüş tuzlarının güneşe duyarlılığını araştırdı, fakat hiç biri ışığın oluşturduğu görüntüyü kalıcı kılmaya girişmedi. Çömlekçi Josiah'ın oğlu Thomas Wedgwood bunu deneyen ilk kişidir. 1800 civarında fotoğraf alanında ilk araştırmacılardan Thomas Wedgwood (1771–1805) ve arkadaşı Sir Humprey Davy, gümüş nitrat sürülmüş beyaz deri üzerine uzun süre kalıcı olamayan bazı görüntüler elde ettiler. Wedgwood'un isteği, Camera Obscura görüntüsünü saptamaktı. Fakat gümüş nitratin düşük duyarlılığı nedeniyle bunu başaramadı. Yaprak gibi nesnelerin gölgesini ya da cam üzerine yapılmış resimleri, duyarlı malzeme sürüp güneş ışığı ile pozlandırarak deri üzerine aktarmakta başarılıydı. Ancak bu görüntüleri başarılı kılacak yöntemi bulamadı. Mum ışığında bakıldığında görüntüler kararıyordu. (Bayhan, 2000).

İnsanoğlu ışığın gücünü keşfettikten sonra ışık hakkında araştırmalar devam etti. Doğadaki nesnenin ışık gören ve görmeyen yanını gözlemlerken, ışığı çeşitli araçlarla yönünü değiştirmeye çalıştı ve yorumlamaya başladı. Yazının ve çizgiyle

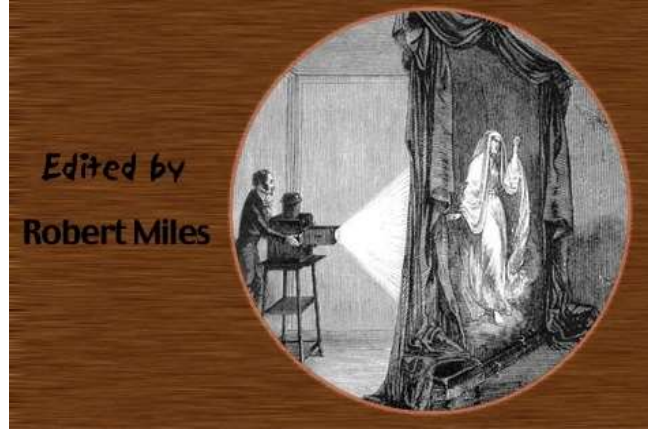
ifade edilen hayvan figürleri resimlerinin bulunuşu, insanın hayalinin kurduğu, daha iyi bir Dünya, geçmişten günümüze yaşamda değışikliğin ne kadar yavaş olduğunun göstergesidir. İnsan, bir nesnenin suretini başka bir biçimde hayallini görmeyi, hep sürdürdü; uzun süren bir düş olarak, nihayet 1839’da üç boyutlu nesnenin kopyasını iki boyutlu bir düzlem üzerinde kalıcı olarak betimlemeye dönüştürmesini başardı.

2.1. TEKNİK OLARAK FOTOĞRAFIN GELİŐİMİ

Fransız bilimci milletvekili, fizikçi ve gökbilimci Louis François Arago (1786–1853) yeni bir icadı ilan ederken, Jacques Louis Mande Daguerre’yi işaret ediyordu. Mande Daguerre, görüntünün elde edildiği alete ‘daguerrotype’ adını vermişti. Arago Fransa’nın bu yöntemi bilim ve sanat alanında kullanımı için satın alınmasını savunur. Fransız hükümeti buluşu satın alarak toplumun hizmetine sunar.

Artık fotoğraf insanlığın hizmetine girmiştir. Daguerre, 1822’den beri Paris’te Republique Meydanı yakınlarında, insanlara ustaca düzenlenmiş ışık ve ayna oyunları aracılığı ile seyircilerin önünde gerili duran perdeye, ışıktan karanlığa, karanlıktan ışığa geçerek, diorama adlı aletle gösteriler yapmaktadır. (Görüntü 4). Yanılsama ve göz aldanması sağlayan gösteriler 15 dakika sürmektedir. Dađlar, harabeler, İtalya manzaraları yanı sıra İstanbul’un şehir panoraması ve boğaz içinden görüntülerde gösteride yer almaktadır. Daguerre, 1820’den sonra diorama görüntülerini çizim aşamasından geçmeden, doğrudan sabitleme düşünüyü sürekli kurar. 1823’te Londra’da bir şube açar. Diorama’yı ziyaret eden ilk romantik dönemin ressamlarından Constable (1776–1837) “gösteri çok hoş, amacı aldatmaca olduğu için sanatın alanına girmemektedir” der. (Bajac, 2005;14,15).

Fotoğrafın icadında üç önemli düşünce yer almaktadır. ”Bunların ikisi tarih kadar eski olan kimya ve optik bilimleridir. Diğeri fotoğrafın oluşumunda, insan eli değmeden doğanın bütün ayrıntılarını kopyalanabileceği havada soyut kalan, sabitlenme fikrini getiren şiirsel düşüncedir.” (Tüfekçi, 1999).

Görüntü 4: Romantik çağda bir Diorama

Fotoğraf, bir iki kişinin buluşu değil, endüstri devrimi sonrasında teknoloji ve sosyal yaşamdaki gelişmelere bağlı olarak birbirini izleyen çabaların sonucudur. 19. yy. Avrupa’da orta sınıfın gelişmesi artan gereksinimlerin ihtiyaçtan fazla üretmesi, Matbaa teknolojisinin geriliği, çizimlerin kolayca çoğaltılabilir yeni yolların arayışını hızlandırmıştır. Artan yoğunluk ve istek ressamların, minyatürcülerin bu dalda mekanize olmasını zorunlu kılmış ve fotoğrafın buluşunu hızlandırmıştır. (Bayhan, 2000)

Fotoğrafın icadı tam bir sürpriz etkisi yaratır. Paris basınında 1835’ten itibaren çıkan kısa haberler dışında, sır iyi saklanmıştır. Başkentin sanat ve bilim çevrelerinde yıllardır bu icada ilişkin söylentiler dolaşmaktadır. Ama o zamana dek sadece Daguerre’in az sayıda yakını ve Bilimler Akademisi’nin bazı üyeleri resimleri görme ayrıcalığına sahip olmuştur. Yeni yöntemin mucidi kamuoyunun da tanıdığı bir kişi olunca, basın haberin üzerine daha büyük bir coşkuyla atılır: On beş yıldan uzun bir süredir Diorama’yı - ince ışık oyunları üzerine kurulu ve Parislilerin pek beğendiği gösteri- yöneten Daguerre, halkın tanıdığı bir görüntü ustasıdır. Doğadaki görüntüyü ayrıntıları ile kopyalama düşünüyü ilk kuran Daguerre değildir. Ondan önce başkaları bunu denemiş ama başarılı olamamışlardır. Önceki yüzyılda kimya, fizik ve optik alanlarında kaydedilen hatırı sayılır ilerlemeler en sonunda, 19. yüzyılın ilk yarısında düşün gerçeğe dönüşmesini sağlar. (Bajac, 2005;14) Fransız donanmasında subay olan iki kardeş, Joseph Nicephore (Görüntü

5) ve Claude Niepcede benzer çalışmalar yaptılar. Joseph Nicephore Niepce (1765–1833) 1810’larda litografi çalışmalarına başlamış, resimleri foto-kimyasal yolla elde etmeyi denemiştir. Saydamlaşmış kâğıttaki çizimleri ışığa duyarlı bir vernikle kaplamış ve litografi taşının üzerine koyarak güneşe tutmuştur. Camera Obscura ile denemeler yapan Niepce, Nisan 1816’da gümüş klorürle duyarlaştırılmış kâğıt üzerinde bir görüntü saptamayı başarır.

Görüntü 5: Nicephore Niepce, 1765–1833

Ancak bu negatiftir ve pozitif kopyayı gerçekleştiremez. Sürdüğü çalışmalar sonucunda ışıktaki kararın yerine sertleşen maddeleri deneyerek başarıya ulaşır. 1826’da kurşun ve kalay karışımı bir metal üzerine lavanta yağından eritilmiş yuda bitümü sürüp camera obscura’ya yerleştirir ve penceresinden avluya yönelir. Sekiz saatlik (bir rivayete göre üç günlük) pozlamadan sonra metal levhayı terebentinle yıkar. Güneş ışığının etkilemediği yerlerde bitüm erimiş ve altından siyah metal çıkmıştır. (Görüntü 6) Sonuç pozitif bir görüntüdür ve

“Saint-Loup-de-Varennes’de Pencereden Görünüm” adını verdiği tarihin ilk fotoğrafıdır. Fotoğraf tarihinin ilk örneği olan bu siyah-beyaz görüntü, birkaç kez el değiştirir. Niepce, 1827’de fotoğrafı Londra’daki Royal Society üyesi Dr. Bauer’e teslim etse de eser iki kez açık artırma ile satılır. 1898’de Londra’da sergilenir ve saklanan yerde elli yıl sonra bulunur. Fotoğraf tarihçisi ve koleksiyoncu Helmut Gernsheim’in araştırmaları sonucu bulunan fotoğraf 1964’te Texas Üniversitesine bağışlar. Daguerre’in yakınlarının açıklamalarına göre, onun hiç portre fotoğrafı

çekmediği, poz sürelerinin uzunluğu ancak durağan konuların çekimine olanak tanımıştır. İlk Daguerre portre çalışmaları 1840'ta ABD'nin doğu sahillerinde açılan ticari atölyelerde başlanır. Poz süresinin on saniyeye düştüğü bu dönemde, yalnızca 1853'te New York'ta yüzden fazla Dagerotip atölyede üç milyon kadar portreden başka gezici fotoğrafçıların ürettikleri fotoğraflarda vardır. Portre çalışmanın yanı sıra Dagerotipler mimari ve peyzaj çalışmalarını yaparlar. Dagerotip atölyeler Avrupa'nın büyük kentlerinde hızla yayılır.

Daguerre'nin en yaygın dönemi 1839-1850 dönemini kapsar ve en çok Amerika'da gelişir. En önemli sorunları; poz süresinin uzun olması, tek kopya olması, renk ve ton aralığının olmaması, metal levhadan oluştuğundan ağır oluşu ve oksitlenmeden etkilenmesi ayrıca metal levhanın çizilir olması gibi başlıca dezavantajları beraberinde getiriyordu.

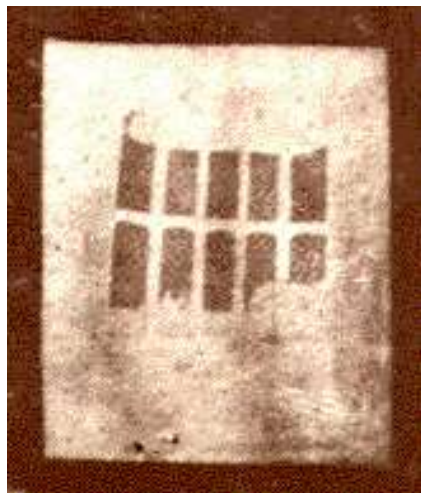
Görüntü 6: Niepce tarafından 1826'da elde edilen İlk fotoğraf, (16,5x20,5 cm)

Kimyager, matematikçi Talbot'da pozitif-negatif yöntemiyle kâğıt üzerine fotoğraf elde etmişti. (Görüntü 7). 1839'da İngiltere Kraliyet Akademisine yöntemini açıklamış 1841'de patent almıştı. 1841'de Talbot, Calotype (Kalotip) adını verdiği, kâğıt üzerinde elde ettiği görüntünün poz süresini bir saniyeye indirerek başarı sağladığını ilan eder. Daguerre yönteminin tek kopya olması ve çoğaltma olanağının olmaması, Talbot yönteminin ise çoğaltılması bir avantaj sayılıyordu. O dönemde bu yöntem etkili bir çözüm olarak görüldü. Talbot,

yöntemini Royal Society aracılığıyla insanlara tanıtırken “kopya etmeye çalıştığım ilk nesnelere çiçekler ve yapraklardı” diyordu. Talbot, “Doğanın Kalemi” adlı bir fotoğraf albümünde yayımlar. Fakat bu yöntemde sepya ton hâkimiyeti, renk zayıflığı ile birlikte netlik ve sert kontrastlık problemleri yaşanır. Bu tür sorunlar yüzünden Talbot’un yöntemi İngiltere’de pek tutulmaz. Fakat Talbot’un yöntemi 1840 ile 1850 arasında İskoçya da parlak bir dönem yaşar. Talbot’un yöntemi 1847’den itibaren, Dagerotiplerin icat olduğu Fransa’ya yerleşir. Avrupa’da yayılarak Yunanistan, İtalya, Mısır ve Hindistan’a kadar yayılmıştır. (Bajac, 2005;18)

1838’de Hippolyte Bayard (1801–1887) (Görüntü 8) kâğıt üzerine görüntü elde etmeyi başardı. Bayard, Daguerre yönteminin açıklanmasından bir ay önce, 30 parçalık tarihin ilk fotoğraf sergisini açtı. Öte yandan İngiliz astronom Sir j. Herschel, gümüş karbonatla duyarlaştırılmış kâğıt üzerine ilk fotoğrafını 29 Ocak 1839’da çeker ve saptamayı hiposülfid ile yapar. Mart 1839’da Kraliyet Akademisine bir bildiri sunar ve 23 adet fotoğraf sergiler. ‘Fotoğraf’, ‘negatif’, ‘pozitif’, ‘snapshot’ gibi sözcüklerini de ilk kullanan kişidir. 1839’da cam üzerine fotoğraf elde etmiş, bazı demir bileşiklerinin ışığa duyarlıklarını tanımlamış, 1842’de ilk mavi baskıyı (cyanotype) yapmış ve 1853’te mikrofilmle arşivleme yöntemini tasarlamıştır. (Bajac, 2005; 20).

Resim 7: Fox Talbot, Calotype (Negatif)

Resim 8: Bayard, 1863

Fotoğrafın icadından,1849 yılına kadar geçen süre içinde büyük ilgi görmüş olmalı ki Daguerrretyplerin sayısı yüz binlere yaklaşmış. Bu gelişme bazılarını rahatsız etmiş, yazar Charles Baudlaire “fotoğrafın bilim ve sanatın bir yardımcısı ve ona hizmet etmesi gerektiğini” söylemiştir. (Ertan, 2008)

1841’de Philadelphia’da Kimyager M. Carey Lea (1823–1897) dikromat baskı yöntemini kullanarak, botanik örneklerinden kontakt baskı yoluyla fotogramlar elde etti. Doğrudan dikromat baskı yönteminin ilk ve tek örnekleri olan bu baskılar (Görüntü 9) soluk olmakla birlikte bozulmadan günümüze kadar varlıklarını korumuşlardır. (Dölen, 1999;18)

Cam üzerinde fotoğraf elde etme yöntemini 1847’de Abel Niepce Saint Victor (1805–1870) geliştirmiştir. Cam levha, yumurta akı ile kaplanmakta, potasyum iyodür ve gümüş nitratla duyarlı hale getirilirdi. Poz süresi 5–15 dakikadır. 1851’de İngiliz heykeltıraş Frederich Scott Archer (1813–1857) (Görüntü 10) ıslak kolodyon yöntemini geliştirilmiştir. Cam levha, potasyum ve öteki iyodürler içeren bir tabakayla kaplanıp karanlık odada gümüş nitrat eriğine batırılmaktadır. Levha yaşken pozlandırılmakta ve hemen demir sülfat-asetik asitle banyo edilmekte, potasyum ya da sodyum siyanürle saptanmaktadır. Duyarlılık artmış poz süresi 10 saniyeye düşmüştür.

1850’lerde kullanılmaya başlanan albümin kâğıtla kontak kopyayı yeğlemişlerdir. 19.yy. sonlarına kadar kullanılan albümin kâğıt, yumurta akı ile kaplanmakta, pozlandırmadan önce gümüş nitratla duyarlaştırılarak ve banyodan sonra altın klorürle tonlanmaktadır. 1871’de Richard Leach Maddox (1816–1902) Görüntü 11. gümüş bromür jelâtin duyarkat (emülsiyon) deneylerini yayımlar.

Görüntü 9: M, Carey Lea, 1841, **Görüntü 10:** Frederich Scott Archer, 1813-1857
Dikromat baskı Görüntü

Önce uzun olan poz süresi, duyarkatta yapılan gelişmelerle kısaltılmıştır. Daha sonra jelâtin bromür duyar katlı levhalar üreten fabrikalar kurulmuş ve fotoğrafçılar önemli bir sorundan kurtulmuşlardır.

Cam levhaların ağır ve kırılğan olması, daha hafif malzeme arayışına çalışılmış, İngiliz asıllı Amerikalı fotoğrafçı John Carbutt'un (1832–1902) isteğiyle 1888'de bir selüoit fabrikasında, ince levhalar üzerine jelâtin duyarkatla kaplanarak kullanılmaya başlanmıştır. 1930'da çabuk alev alan nitro selüloz yerine, selüloz asetat kullanıma girmiş ve duyarkat sürekli geliştirilerek günümüzde kullanılan duyarlığa ulaşmıştır. (Bayhan, 2000).

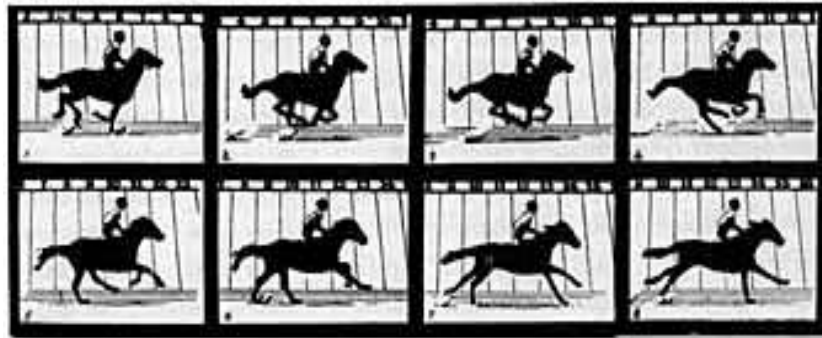
Görüntü 11. R. L. Maddox

“Amerikalı Eadweard Muybridge 1872’den itibaren atın dörtnala koşuları üzerine denemeler gerçekleştirir ve 1878’de yaş collodion, dörtnalın farklı evrelerini saptamayı, insan gözünün yakalayamadığı bir olguyu fotoğrafla açığa çıkarmayı başarır. (Görüntü 12–13). Herkesi şaşkırtan bu olayı bir gazetecinin ifadesiyle tam anlamıyla ‘inanılmaz’ ve insan gözünün o zamana dek asla fark etmediği bir pozisyondur. Bu görüntüler hem bilim adamlarının, hem de sanatçıların hayranlığına yol açtı.” (Bajac, 2005; 87).

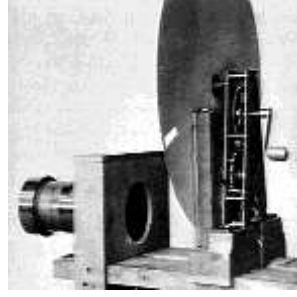

Resim 12. Edweard Muybridge, Zoopraxiscope, Ca, 1880

Resim 13. E. Muybridge, Atların koşu anında fotoğraflanması, 1879

Fransa’da Etienne Jules Marey (1830–1904) . (Görüntü 14). “Chambre chronophotographique” adlı kamera geliştirdi. (Görüntü 15.) Bir kol aracılığı ile çevrilen makineye, şerit kâğıt üzerine 10–12 adet çekim yapabilmekteydi. (Görüntü 16). 1889’da G. Estman (1854–1932) Kodak şirketini kurarak, Brownie Camera ile birlikte filmi piyasaya sürerek, satış patlaması yaşanır. Bu yöntem fotoğrafçılığın geniş kitlelere yayılmasına yol açar.

Görüntü 14. Marey 1850. Görüntü 15. Disk camera,1883. Görüntü 16. Marey, 1888

2.2. OSMANLI TOPRAKLARINDA FOTOĞRAFİN DUYURULUŞU VE İLK DAGUERRETİP ATÖLYELER

Osmanlı İmparatorluğunda fotoğrafın zamanında duyurulduğu, önceki dönemlerdeki icatlar gibi geç duyurma gibi bir şanssızlığa uğramıyor. Matbaanın icadından sonra 272 yıl geç getirilmesi, Kur'an'ın kitap olarak basılması durumunda Kur'an olmaktan çıkacağı düşüncesi ile ulemanın karşı çıktığı, İstanbul'daki binlerce hattatın (müstensihin; elle kitap çoğaltan kişi) geçim zorluğu çekeceği görüşüne bağlanmaktadır. Diğer taraftan; matbaanın kuruluşu Şeyhülislam Abdullah Efendi'nin fetvasıyla, Temmuz 1727 tarihli padişah fermanı çıkmış ve kurulan matbaada 1729'da ilk olarak "Vankulu Lügati" isimli kitap basılmıştır. Niyazi Berkes'e göre "Ulemeden böyle bir direnme geldiğini gösteren hiçbir delil yoktur. Şeyhülislam Abdullah Efendi fetvayı hemen vermiş; ulemeden on bir kişi ilk kitabın başına 'takrizler' yazmışlardır. Bunlarda kitap basmanın şeriata aykırılığından hiç söz edilmemiştir." (Belleten, 1962; c.26, Sayı:104, Aktaran; Berkes, 1973)

Ayrıca 1578 yılında İstanbul'da Tophane sırtlarında bir rasathanenin yapıldığı, başında Takiyeddin adında bir astronomun olduğu, bu astronomun yaptığı çalışmaların, yani Dünyanın incelenmesinin felaketlere yol açacağı düşüncesiyle, kuruluşundan üç yıl sonra yıktırıldığını öğreniyoruz. (Turani, 1983:566) Batıda 17.yy. başlarında erken modernitenin belirleyici olduğu dönemlerde; görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma konusunda bilimsel gerçeklik kabul gördü. Beş duyu teması özellikle resimde ön plana çıktı. Bilginin edinilmesi, öğretilmesi, yalnızca

duyuların göstereceği yol olarak betimleniyordu. O dönemde duyuların rolü deyim yerindeyse dinsel ortodoksluğun ilkelerini onaylamaktan ibaretti. (Leppert, 2009;147.148)

Osmanlı İmparatorluğunda fotoğrafın bulunuş duyurusu, 28 Ekim 1839'da Takvim-i Vekayi gazetesinde yapılmış ayrıca, 15 Ağustos 1841 Ceride-i Havadis gazetesinde de 47. sayısında buluştan bahsetmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda tasvirin yasak olmasından dolayı, fotoğrafçılık Hıristiyanlar arasında gelişmiştir. (Ertan, 2008)

“Kur'an'da kesin bir emir bulunmamakla beraber, tasviri, yani resim ve heykeli yasaklayan hadislerin bulunduğu bir gerçektir. Ne kadar farklı şekilde yorumlanırsa yorumlansın, tasvir yasağı etkili olmuş ve Müslüman sanatçılar doğrudan doğruya nonfigüratife yönelmiştir.” (Ayvazoğlu, 1993;36,37).

Avrupa'daki gelişmeler Osmanlı topraklarında ilgi ile izleniyordu. II. Abdülhamit'in Harbiye'ye alınacak öğrencileri fotoğraflarından seçmesi, af kararını verirken mahkûmların fotoğraflarına bakarak vermesi sarayın, fotoğraftan nasıl yararlandığını gösteriyor bize. 1850'den sonra Beyoğlu'nda birçok fotoğraf atölyesi açılır. Bunlardan Baskal Sebah ve Abdullah Freres en tanınmışlarıdır. 1867'de Pera'da Viçen, Hovsep ve Kevork adlı Ermeni kardeşler, Abdullah Freres isimli fotoğrafhanelerini kurarlar ve aynı zamanda birçok öğrenci yetiştirirler. Bir ara Mısır'da şube açarlarsa da kapatırlar. Paris'te açtıkları sergi ile takdir kazanırlar. 40 yıl boyunca İstanbul'un sosyal-kültürel yaşamını belgeleyerek ve çalıştıkları konuları albümler halinde Abdülhamit'e sunarak ve karşılığında ödül alırlardı. (Özendes, 2013; 28) Osmanlı imparatorluğunun merkezi olan İstanbul'da fotoğrafçılık çabuk gelişir. Yıllarca zenginleşen Yıldız Sarayı Kütüphanesi bünyesinde toplam 36535 adet fotoğraf barındıran 911 albümle büyük bir koleksiyon meydana gelmiştir. Fotoğrafçılar İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde çektikleri fotoğrafları albümler halinde, saraya veya yüksek tabakadan kişilere sunmuşlardır. Bunların bazıları sipariş üzerine çekildiği bir kısmı ise fotoğrafçıların kendi öncelikleri doğrultusunda çekip Saraya sundukları anlaşılmaktadır. (Atasoy,

2007; 14) Bu albümler 1970 sonrasında araştırmacıların hizmetine sunulur. Nurhan Atasoy, “Yadigâr-i İstanbul” başlığını taşıyan 43 albümden seçtiği 279 İstanbul fotoğrafı ile beş albümden seçtiği 13 İstanbul panoramasını bir kitapta toplayarak 2007’de Akkök yayınlarından araştırmacıların hizmetine sundu.

II. Abdülhamit 1893’te ABD’deki Amerikan kütüphanesine Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yer alan çeşitli yapıların fotoğraflarını çektirerek 51 albüm gönderdiği biliniyor. 1000’e yakın olan bu fotoğraflar bugüne kadar hiçbir yerde yayımlanmamıştır. İstanbul’da, 1842’de Fransız asıllı Kopma adında gezgin fotoğrafçı, Daguerre’den eğitim almış ilk ticari amaçlı Daguerretip çekimler yapar. Kopmanın ticari ilanı 17 Temmuz 1842’de Ceride-i Havadis gazetesinin 95 sayısında çıkan bir ilanla anlaşılmaktadır. Bir diğeri’de, Ceride-i Havadis gazetesi 1847’de bir haberde, “altı-yedi yıldır İstanbul’da olan Alman asıllı Daguerretip sanatçısı Abresch adında bir fotoğrafçı Daguerretipleri elle renklendirme yapmaktadır” denilmektedir. (Öztuncay, 2003; 40) 16. yy. da Batıda basılan kitapların Osmanlı topraklarına sokulmasının yasak olduğu ve hatta Farsça ve Arapça kitapların, padişahın izni olmadan dışarıdan getirilip satılmasının yasak olduğunu öğreniyoruz. (Turani, 1983; 566) “Bazı sanat tarihçilerine göre İsa’nın şahsında Allah’ın tasvir edebilmesi resmin ve heykelin kiliseye girmesini sağlamış, kilisede serpilip gelişen plastik sanatlar Rönesans’a zemin hazırlamıştır” (Ertan, 2008)

İstanbul’da ilk Profesyonel Daguerretip Stüdyolardan biri olan İtalyan fotoğrafçı Carlo (1816–1882) ve Giovanni Noya kardeşler kurmuşlar. (Görüntü 17).

Görüntü 17. Carlo Noya, Dageereotip etiketi, İstanbul, 1845

İstanbul'a 1845'te gelmiş olan bu kardeşlerin duyurusu, Ceride-i Havadis gazetesinin 2232'lu sayısında yapılır. İstanbul'da 10 yıl kalan Noya kardeşlerden geriye kalan az sayıda Daguerretiplerin kalması 1870'te Beyoğlu'nda meydana gelen büyük yangın sebep olduğu veya 20 yy. başlarında dışarıya yapılan göç nedeniyle Daguerretiplerin de göçle birlikte dışarıya götürme ihtimalinin kuvvetli olması düşünüyor. (Öztuncay, 2003; 42)

Anlaşıyor ki fotoğraf bulunuşundan kısa bir süre sonra, yaşadığımız topraklara gezgin veya ticari amaçla gelen fotoğrafçılar, öncelikle İstanbul'da çeşitli amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermiştir. Bu döneme ait fotoğraflardan görülen egemen anlayış, manzara ve portre ağırlıklı çalışmalar ön planda. Sonradan renklendirilen fotoğraflar, özellikle kadın portreleri tasvirin yasak olmasından dolayı gayri müslim kişilerden örneklere rastlıyoruz. Oysa 1840 başlarında İstanbul'a gelen Alman asıllı Abresch, fotoğrafları renklendirme çalışması yapmış ve resmin olanaklarını fotoğrafa uygulamaya çalışmıştır. Tasvirin getirdiği dezavantaj olsa gerek, Avrupa'da 1890'da başlayan resimsellik Osmanlı İmparatorluğunda hayat bulmamıştır.

3. SONUÇ

Fotoğrafın ilanından sonra bu güne kadar oluşan bilgiler, yaklaşık 177 yıldır kullanılmaktadır. Günümüzde fotoğrafın önemi, bilim-sanat çevrelerce kabul gördüğü için her alanda kullanılmaktadır. Fotoğrafın teknolojik gelişmesindeki ilerleyişi devrim nitelikte değişim göstermiştir. Daguerretip, Kalotip, Colodion, Cam Levha ve gümüş bromür jelâtin duyarkat gibi teknik gelişmelerden sonra günümüzde, sayısal görüntü (digital image) kimyasal işleme maruz kalmadan, tamamen sayısal teknoloji ile bilgisayar kullanılarak görüntülenebilir, işlenebilir, basılabilir, taşınabilir ya da arşivlenebilir bir teknoloji olarak hayatımıza girdi. Fotoğrafta şimdiye kadar kullanılan tekniklerin hepsi farklı kimyasal işlemden geçmek zorundaydı. Bundan dolayı her teknik farklı prensiplere sahipti ve elde edilen baskılarda farklı ton, renk ve görüntüler içeriyordu. Fotoğrafın icadından bu

güne kadar oluşan gelişmeler esas olarak, kullanılan teknik ve kimyasal malzemenin öneminden kaynaklanıyordu.

Genellikle eski teknikle elde edilen baskılarda yoğunluk, doygunluk, sıcaklık ve derinlik hissini uyandıran gerçeklik algısını günümüzde, siyah-beyaz dijital baskılarda göremiyoruz. Fotoğraf tarihinde 1890-1920 döneminde en parlak yıllarını yaşayan ‘fotoğraf tarihinde resimsellik’ olarak bilinen dönemin sona ermesi, teknik gelişmelerle birlikte filmin icadı televizyonun bulunuşu ve savaş gibi nedenlerle etkisini yitirmesine rağmen! Günümüzde özellikle Amerika’da, resimsel dönemde kullanılan teknikleri yeniden canlandırmak için atölyeler kurulmaktadır. İşin bilincinde olan birinin, dijital verilerin fazla emek harcamadan yapılan işlemin estetik ve sanatsal görüntüsü, en azında siyah-beyaz analog teknikle elde edilen görüntü kadar çekici gelmediğinin bilincinde olsa gerek. Bundan dolayı fotoğrafın icadından dijital kadar olan dönemdeki film veya diğer kullanılan tekniklerin, yeniden canlandırılması gerekmektedir. Çünkü film ve resimsel dönem tekniklerinin kullanımı, müze ve arşivsel değerleri, dijital olarak yapılan baskılardan daha değerli bir alt yapıya sahiptirler. Eskide kullanılan tekniklerin birden rafa kaldırılma düşüncesi, günümüzde sıkça rastlanan bir durumdur. Çünkü kolay elde edilebilir sonuca ulaşıyor. Bunun yanı sıra, eski tekniklerin yerini alacak güçlü bir yapıya sahip, yeni üretim yapılamamaktadır. Yapılan işler geçici bir durum sergilemektedir. İçerik olarak anlık ihtiyaca cevap vermektedir. Dijital tekniklerle yapılan görüntü bombardımanı kalıcı bilgiye yol açmamaktadır. Çünkü masaüstü yapılan çalışmalarda, eski teknikler kadar emek sarf edilerek, yapılan tatmin edici görüntüye sahip değil. Fotoğraf eğitilmiş insanların kolayca fark edebileceği bu olumsuz durum birçok eleştiriyi beraberinde getirmektedir. Avrupa ve Amerika başta olmak üzere, fotoğrafın bulunuşundan 20 yy. başlarına kadar kullanılan baskı tekniklerini hala en güvenilir baskı tekniği olarak geliştirmeye çalışırken, bizde neden bir çırpıda yok sayılmaya çalışılıyor? Bunun birçok nedeni olmakla birlikte esas nedenin kolaycı anlayışın peşinden gitmek ve fotoğraf bilgisi ve becerisinin olmadığı kültür mirasından haberi olmayan geçmişi unutturmak için yapılan sağlıksız düşünce yapısından

kaynaklanmaktadır. Dijital görüntülerin yaşamımıza getirdiği kolaylıklar çoğaldıkça, içeriklerin boşalması, değersizleşmesi ve çabuk unutulması da o kadar fazlalaşmaktadır.

Nedense bizim geliştiremediğimiz bir kültürel yapıya çabuk adapte olurken, yine benzer kültürün bir başka versiyonuna hayranlık duymaya devam ediyoruz. Bundan dolayı emeğimizin geçmediği bu değerleri çabuk unutmaya ya da vazgeçmeye yatkınız. Ayrıca, bu tür değersizleşme gibi artık düşünce savunucularının olayı desteklemeleri, genç kuşak tarafından önemli sanılmaktadır. Oysa fotoğrafta görselliğin önemi, kültürel birikimimizin toplamı olduğunu unutmamamız gerekir.

Öyle anlaşılıyor ki eski tekniklerin değişerek geliştiği gibi, dijital teknik gelişmeler daha da gelişerek fotoğrafta hak ettiği yeri alacaktır. O zaman fotoğrafta baskı, sıcaklık, yoğunluk, doygunluk, derinlik, kalıcılık vd. eski tekniklerde görülen kaliteyle birlikte daha da gelişmesi ve belki de başka bir boyutta taşınması kaçınılmaz olur. Bundan dolayı fotoğrafın bulunuşunda kullanılan eski tekniklerin eğitim amaçlı, okullarda alt yapılarının oluşturulması gerekir. Birden fazla atölyelerin kurulması, fotoğraf sanatında birçok teknik olanakların gelişmesine kolaylık sağlayacaktır. Nasıl ki resim tekniklerinden biri olan baskı resim tekniği bu gün kullanılmaya devam ediliyorsa, fotoğrafın icadından günümüze kadar kullanılan bütün tekniklerin yapılması, eğitim amaçlı olarak zorunlu olmalıdır. Fotoğraf ancak o zaman geçmişten günümüze kadar taşıdığı bütün değerleri ile ve yeni gelişmelerle birlikte, geleceğe doğru daha sağlıklı bir yapıya kavuşacaktır.

KAYNAKÇA

- AYVAZOĞLU, Beşir (1993), Aşk Estetiği, Ötügen yayın. İstanbul.
- ATASOY, Nurhan, (2007), Yadigâr-i, Sunuş yazısı, Akkök yayın, İstanbul.
- BERKES, Niyazi, (1973), Türkiye'de Çağdaşlaşma, Ankara; “İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dinî ve Fikrî Kimliği”, Belleten, c.26, Sayı:104 (1962)
- BAYHAN, Mehmet, (2000.), Yayınlanmamış ders notları, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- BAJAC, Quentin, (2005), Karanlık Odanın Sırları, Çeviren: Ali Berktaş, Yapı Kredi Yayın, İstanbul.
- DORA, Serkan, (2003), Büyüyen Fotoğraf Küçülen Sosyoloji, Babil yayın, İstanbul.
- DÖLEN, Emre, (1999), Fotoğraf Tarihi Ders Notları, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- ERTAN, Güler, (2008), Fotoğraf Dergisi. Sayı 34, İstanbul.
- FIRAT, Kamil, (1998), Yayınlanmamış ders notları, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- LEPPERT, Richard, (2009), Sanatta Anlamın Görüntüsü, Ayrıntı yayınları, İstanbul
- GOMBRICH, E.H, (1992), Sanatın Öyküsü, Çev: Bedrettin Cömert, Remzi yayınevi. İstanbul.
- ÖZTUNCAY, Bahattin, (2003), Dersaadet'in Fotoğrafçıları, Koç Kültür Sanat AŞ, İstanbul.
- ÖZENDES, Engin, (2013), Osmanlı İmparatorluğunda Fotoğrafçılık, Yem Yayın, İstanbul.
- TÜFEKÇİ, Tunç, (1999), Tarihsel Süreç İçinde Resim-Fotoğraf Etkileşimi, M. S. Ü - G. S. F, İstanbul.
- TANSUĞ, Sezer, (1986), Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- TURANİ, Adnan, (1983), Dünya Sanat Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.